

אמנם לדעת המאמר מדובר שרואה מקומו הראשון, ולכן יסודות הדין לא שונים מהפסק באכילה וכל שיצא לגמרי מברך

כללים בברכות הריח

היסח הדעת וביציאה

הגמרא כותבת שאדם שיצא ממקום הריח מברך מחדש כשחוזר

1. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נג עמוד א

הנכנס לחנותו של בשם והריח ריח, אפילו ישב שם כל היום כלו - אינו מברך אלא פעם אחד, נכנס ויצא, נכנס ויצא - מברך על כל פעם ופעם.

מהר"ם כותב שאם דעתו לחזור מיד אינו מברך שוב. והובאו דבריו בטור

2. ברכות מהר"ם סימן כ

הנכנס לחנותו של בשם והריח ריח, אפילו ישב שם כל היום, אינו מברך אלא פעם אחת. נכנס ויצא, נכנס ויצא, מברך על כל פעם ופעם. נראה דמיירי שאין דעתו לחזור מיד, אבל אם דעתו לחזור מיד לא אסח דעתיה.

וכן פסק בשו"ע שאם דעתו לחזור אינו מברך שוב

3. שולחן ערוך הלכות ברכת הפירות סימן ריז סעיף א

הנכנס לחנותו של בשם שיש בו מיני בשמים, מברך בורא מיני בשמים; ישב שם כל היום, אינו מברך אלא אחת; נכנס ויצא נכנס ויצא, מברך על כל פעם; ודוקא שלא היה דעתו לחזור, אבל היה דעתו לחזור לא יברך.

בחילוק בין יציאה מסעודה שמברך ויציאה מהרחה שלא מברך כותב המג"א שריח מריח אותו ריח כשחוזר. ועוד שריח בא ממילא ולכן בעצם כוונתו לחזור מובלע הכרח להריח

4. מגן אברהם סימן ריז ס"ק ג

ג. לא יברך. צ"ע דבסימן קע"ח כ"ע מודו בדברים שאין טעונים ברכה אחרונה אם שינה מקומו צריך לברך אפי' היה דעתו לחזור וצ"ל דשאני הכא דלבסוף הוא מריח אותן בשמים שהריח מקודם ולכן א"צ לברך דדמי ליצא מסוכתו על דעת לחזור כמ"ש ס"י תרל"ט עמ"ש ס"י רי"ח ס"ג וסימן ח' ס"ד משא"כ באכילה דאוכל דבר אחר ולכן צריך לברך ולפ"ז אם כשחוזר מריח בבשמים אחרים צריך לברך,

עוד יש לתרץ דהכא אינו מחוסר מעש' אלא כשנכנס מריח ממילא ולכן מהני דעתו:

הפרי מגדים מביא נפק"מ לתירוץ השני של המג"א במקרה שהריח לא בא ממילא אלא צריך לקחתו ביד על מנת להריח

5. פרי מגדים אורח חיים משבצות זהב סימן ריז ס"ק א

ולפי זה אם בשמים מוטלים על השולחן בביתו ונטלו ומריח ומברך והניחם כל זמן שלא אסח דעתיה אין מברך יצא הוה שינוי רשות ומברך דהואיל ואין מריח מעצמו כי אם בנוטלן לידו מהני הסח הדעת, ועדיין צ"ע

ובמשנ"ב (ו ע"פ הארחות חיים) הכריע שאין צריך לחזור ולברך כשיצא וחזר מיד גם כשנטלו בידיו.

6. מאמר מרדכי סימן ריז ס"ק א

נלפ"ק ד פשוט דהכא מיירי ביוצא לפתח החנות דוקא ורואה מקומו הראשון דזה מהניא כמבואר לעיל סימן קע"ח ולקמן ס"י רע"ג ול"ד לדלעיל סימן ח' וק"

חזרה לאחר זמן

המג"א כתב שיציאה מחייבת ברכה דוקא כשאין כוונתו לחזור מיד

7. מגן אברהם סימן ריז ס"ק ב

ב. דעתו לחזור. ונ"ל דוקא שהיה דעתו לחזור לאלתר כמ"ש סוף סימן תרל"ט: (הובא במשנ"ב אות ו)

ומקור החילוק שבחזרה מיד לא יברך הוא במגיד משנה בהלכות סוכה

8. מגיד משנה הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ו הלכה יב

[יב] כל זמן שיכנס בסוכה וכו'. מסקנא דגמרא פרק לולב וערבה (דף מ"ז) דכל זמן שנכנס לישב בה מברך וכן כתוב בהלכות ודעת הגאונים שאפילו נכנס בה מאה פעמים ביום חייב לברך וכן דעת רבינו. וראיתי כתוב דדוקא כשיצא יציאה גמורה לעשות עניניו ושלא לחזור לאלתר אבל אם לא יצא אלא לדבר עם חבריו או להביא דבר לסוכה לצורך שעתו לא הויא יציאה לחייבו בברכה כשיחזור ודבר נכון זה.

ומ"מ נהגו שאין מברכין אלא מסעודה לסעודה והוא כסברת רבינו יעקב ז"ל:

לוקח את הבשמים איתו ביציאה

9. שולחן ערוך הלכות בציעת הפת, סעודה, וברכת המזון סימן קע סעיף א

היו מסובין בסעודה ויצא אחד... ואם דבר עם חבריו והפליג, נוטל שתי ידיו כיון שהסיח דעתו

10. ברכי יוסף אורח חיים סימן קע ס"ק ב

ב. ואם דבר עם חבריו והפליג וכו'. ובספר צרור החיים (עמ' כב אות ט) כתב ושמעתי ממורי הרב ר' פרץ שאם נוטל בידו פת א"צ נטילת ידים, שדעתו עליו ולא יסיח דעתו. מורי זקני הרב מהר"ר אברהם אזולאי זלה"ה בהגהותיו כתיבת יד.

11. כף החיים אורח חיים סימן קע"ח אות א

יש נוהגין כשהולכין בתוך הסעודה למקום אחר או לדבר עם חבריהם שיקחו בידם חתיכת פת כדי שלא יסיחו דעתם מאכילת הפת וגם כדי שלא יסיחו דעתם מהנטילה ויצטרכו ליטול פעם אחרת כמ"ש"ל סימן ק"ע אות י"ג יעו"ש. ועיין לקמן אות כ':

12. שו"ת אור לציון חלק ב - הערות פרק יב - הלכות דברים

הנוהגים בסעודה הערה יד

נראה דלא מהני מש"כ בכה"ה שם אות א', שיש לוקחים בידם חתיכת פת כדי שלא יסיחו דעתם, שלא מצינו מקור לזה, ואפשר שאם לוקח בפיו שפיר דמי.

קדימה בברכות הריח

טעות בברכת הריח

דיני קדימה בברכת הריח דומים לקדימה בברכת האכילה

19. בית יוסף אורח חיים סימן רטז

כתב הרוקח באו לפניו עצי בשמים ועשבי בשמים מברך על עצי בשמים ואחר כך על עשבי בשמים ונראה טעמו משום דמדי לה לברכת אכילת הפירות דמברך על פרי העץ ואחר כך על פרי האדמה לדעת בה"ג (ברכות פ"ו ח.) כמו שנתבאר בסימן רי"א:

20. סיכום שיטות הפוסקים בקדימות עץ ואדמה

*לגבי קדימה של עץ ואדמה למעשה מספר שיטות בפוסקים,

ונפק"מ גם לברכת הריח (כמובא במשנ"ב שם)

- **כה"ח** (רי"א ו, יד), **הגרמ"א**: לעולם עץ קודם לאדמה ואפילו שהאדמה חביב או ממין שבעה.
- **משנ"ב** (ט, יח): אם האדמה הוא מין שבעה או חביב הוא קודם לברכת העץ. (ונפק"מ ששלוה קודם לתפוח) וחביב קודם לשבעה (משנ"ב י)
- **חזו"ע** (עמ' רעה-רע"ו): בין הברכות גפן, עץ ואדמה אין מהדין חיובי קדימה.

21. כף החיים אורח חיים סימן רט"ז סעיף י' אות עג

סדר המעלות אפרסמון בורא שמן ערב. ב' עצי בשמים. ג' הנותן ריח טוב בפירות. כי היא כוללת יותר דגם פה"א יש בו ריח טוב. ד' עשבי בשמים. דכוללת יותר אף שאינו פרי. ה' בורא מיני בשמים.

הלכה למעשה - היסח הדעת וטעות בברכת הריח

היסח הדעת

ריח שעולה מעצמו – אם עומד להנאת ריח, לדעת ריה"פ מברך עליו אפילו לא מתכוין להריח כיון שסוף סוף נהנה (משנ"ב ב) ולא שייך בו היסח הדעת ולכן אפילו יושב כל היום כולו, כשהחזיר להריח אינו מברך (משנ"ב ד).

ריח שצריך לטלו להריח – כל עוד היה בדעתו לחזור ולהריח, אינו חוזר ומברך כגון בתפילת יום הכיפורים שמניח לידו בשמים על מנת להריח בהם במשך כל התפילה. ואם הסיח דעתו מלהריח כלומר שהחליט להפסיק להריח בו, חוזר ומברך (משנ"ב ו).

יצא על מנת לחזור – אם יצא על מנת לחזור לאלתר שהוא עד חצי שעה דינו כמי שנשאר במקום הריח לעיל (שו"ע ר"א. משנ"ב ו)

יצא על מנת להריח במקום אחר – מי שברך במקום אחד ויצא על מנת להריח במקום אחר, צריך לחזור ולברך. אמנם אם לוקח בידו את הבשמים ומריח מהם גם בדרכו, אינו חוזר ומברך במקום האחר (כה"ח קע"א א ואול"צ ב יב יד לענין אכילה וכ"ש כאן).

13. שולחן ערוך הלכות ברכת הפירות סימן רטז סעיף ב

ועל כולם, אם אמר: בורא מיני בשמים, יצא; הילכך על כל דבר שהוא מסופק בו, מברך בורא מיני בשמים

החליף ברכי עשבי ועצי

14. רמב"ם הלכות ברכות פרק ט הלכה ד

היו לפניו בושם שהוא עץ ובושם שהוא עשב אין ברכה אחת מהן פוטרת את חברו, אלא מברך על זה לעצמו ועל זה לעצמו

15. ב"ח אורח חיים סימן רטז

אלא שאם בירך בתחלה על מיני בשמים ונתכוין לפטור גם את עצי בשמים ועשבי הבשמים פטר הכל שהכל מיני בשמים אבל כשלא היו לפניו אלא עצי בשמים ועשבי בשמים אפילו היה מברך תחלה על עשבי בשמים ונתכוין לפטור גם עצי בשמים בברכה זו אינו יוצא ידי חובתו אלא צריך לחזור ולברך על עצי הבשמים דלא דמי לברכת בורא פרי האדמה כשמברך על פירות האילן דיצא דשאני התם דפרי האילן נמי מיקרי פרי האדמה אבל עצי בשמים אינם נקראים בשם עשבי בשמים:

וכ"כ בא"ח (ואתחנן ט) **משנ"ב** (רטז לט), **חזו"ע** (עמ' שטו) שברכת עצי ועשבי לא מוציאים זה את זה. אמנם אם יש הסבורים שכך ברכתו אינו חוזר ומברך (בא"ח שם).

החליף ברכת 'הנותן' בברכת 'עצי'

16. שו"ת אור לציון חלק ב פרק מז - הלכות ברכות אות נג

נג. אם בירך על ריח פרי בורא עצי בשמים במקום הנותן ריח טוב בפירות יצא.

ובהערה: כן נראה, כיון שהפרי בכלל העץ הוא, ולא נחשב משקר בברכתו, וראה עוד בשו"ע בסימן רט"ז סעיף ה' שמוכח כן, ע"ש.

17. שולחן ערוך הלכות ברכת הפירות סימן רטז סעיף ה

שמן זית שכתשו או טחנו עד שחזר ריחו נודף, מברך עליו: בורא עצי בשמים.

וכ"כ בקיצוש"ע (נח ז) ולכן סובר לברך על ציפורן עצי בשמים.

אמנם בקצה"ש (סימן סב הע' ט) כתב שלמנהג האשכנזים שמברכיפ על ציפורן 'מיני בשמים' מוכח שלא יוצאים בעצי בשמים.

ברך על בשמים שהכל נהיה בדברו

18. משנה ברורה סימן רטז ס"ק יג

(יג) יצא - שלשון ברכה זו כוללת הכל כמו ברכת שהכל שכוללת כל מיני אכילה ושתייה. ודעת איזה אחרונים שבדיעבד אם בירך אריח שהכל יצא דלא עדיף ריח שהנאה מועטת היא מאכילה ושתייה שהנאתם מרובה ואעפ"כ יוצאים בשהכל ודעת מגן גבורים שאפילו בדיעבד לא יצא דאין זו מטבע שטבעו חכמים בברכות ולא נתקן ברכת שהכל כ"א אאכילה ושתייה:

וכ"כ בכה"ח (רט"ז לב), בא"ח (ואתחנן ט), יבי"א (ח, כז) – סב"ל ולא יברך.

טעות בברכת הריח

ברך מיני בשמים – ברך על כל סוגי הבשמים 'בורא מיני בשמים' יצא
 בדיעבד (שו"ע רט"ז ב)

החליף עשבי ועצי – טעה וברך עצי בשמים במקום עשבי בשמים או
 שטעה וברך עשבי בשמים במקום עצי בשמים, לא יצא ידי חובה אפילו
 בדיעבד (משנ"ב רטז לט. חזו"ע שטז)

החליף עצי והנותן ריח טוב – טעה וברך עצי בשמים במקום הנותן ריח
 טוב בפירות יצא (קיצוש"ע נח ז. אול"צ נג). ויש אומרים שלא יצא (קצה"ש סב הע'
 ט) אמנם ברך 'הנותן' על עצי בשמים לא יצא.

ברך שהכל כברכת הריח – המברך ברכת שהכל נהיה בדברו על הריח
 לא יברך שוב (כה"ח רט"ז לב, בא"ח ואתחנן ט, יבי"א ח כז).

קדימה בברכות לכה"ח

א. בורא שמן ערב

ב. בורא עצי בשמים

ג. הנותן ריח טוב בפירות

ד. בורא עשבי בשמים

ה. בורא מיני בשמים

הנותן ועצי בשמים – יש אומרים עצי בשמים קודם (כה"ח רט"ז עג) ויש
 אומרים שהנותן ריח טוב קודם (קיצוש"ע נח ט)

עצי בשמים ועשבי בשמים – עצי בשמים קודם לעשבי בשמים (משנ"ב מ.
 כה"ח עג. מאמ"ר מה יד) ויש מי שאומר שאם יש ביניהם חביב הוא קודם (שו"ע רטז
 נ) ויש מי שאומר שאין כלל חיוב קדימה בין ברכות אלו ורשאי לעשות
 כרצונו (חזו"ע ברכות עמ' שטז).

ברכות אכילה ושתייה וריח – ברכת אכילה ושתייה קודמת לברכת הריח
 (פמ"ג א"א מבור לרט"ז)